

GURUR TOPLUMU BAKIŞ AÇISIYLA TÜRK KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİNİN ÖNEMİ

B. Öner-Özkan*, T. Gençöz**

ÖZET

Gurur bir kişinin kendi gözündeki değeri ve diğerlerinin gözüyle olan değeri olmak üzere tanımlanır. Dolayısıyla, gurur iki bileşken ile ifade edilir: "içten içe yaşanan" ve "ele güne karşı yaşanan" gurur. Akdeniz ve Güney Amerika'yı içine alan onur kültürlerinde, ele güne karşı yaşanan gururun, içte yaşanan gururdan çok daha önemli olduğu gözlemlenmiştir. Onur kültürlerinin özellikleri arasında, sosyal karşılıklı bağlılık (bu cömertlik ve misafirperverlik gibi sosyal bağları kapsamaktadır); kolektif gurur (aile gururunun üstünlüğü); kadınlık gururu (mütevazilik, ihtiyatlı giyinerek cinselliği saklama, iffetini koruma gibi değerleri kapsamaktadır) ve erkeklik gururu (fiziksel güç, cesaret gibi özelliklerin erkeklerde beğenilmesi görüşünü içermektedir) bulunmaktadır. Gurur toplumlarının bir diğer özelliği ise gururun bu toplumlarda somutlaştırılması ve adeta kişinin malı gibi algılanmasıdır. Gurura yapılan bir saldırı, kişide mal kaybı olarak algılanır. Kişinin

kaybettiği gurur, adeta karşıdaki kişiye eklenmiştir. O nedenle kişi kaybolan gururunu karşıya ödetmek için saldırıya geçer. Kan davası, namus cinayetleri genellikle bu nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, suistimal ve rüşvet yine bu kültürlerde sıklıkla görünen suçlardır. Belki de içte yaşatılan gururun daha az önemsenmesinden kaynaklanan bu durum bu kültürlerde ciddi bir sorun olmaktadır. Gururun fazlası hem kişileri, hem de toplumları bazı kriz dönemlerinde çeşitli yönlendirilmelere açık kılar. Bu yazının amacı toplumsal gururun önemini vurgulamak; Türk toplumunun bu boyutta incelemesinin önemini tartışmak ve bu doğrultuda konu hakkında bir derleme yazısı oluşturmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gurur, içten içe yaşanan gurur, ele güne karşı yaşanan gurur, onur kültürü

The Importance of Investigation of Turkish Culture from the Point of View of Cultural Pride

SUMMARY

Honor is one's worth in one's own eyes and in the eyes of others. It is expressed as having

* Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

** Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

two components: inner and outer honor. Among Mediterranean and South American honor cultures, it is observed that outer pride is much more important than inner pride. Social Interdependence (includes social bonds such as hospitality or generosity), Collective Honor (priority of family honor), Feminine Honor (includes values such as modesty, hiding one's sexuality by wearing discreet cloths, and protecting one's chastity) and Masculine Honor (includes the likeability of such characteristics such as physical power and courage) are among the characteristics of these honor cultures. Another characteristic of honor cultures is that the pride is objectified and perceived as a possession. When the honor is lost it is perceived as being added to the honor of the offender. Thus the individual who is attacked needs to restore his or her honor and acts violently in return. In this course engaging in revenge and committing violence to restore pride are to be seen frequently. On the other hand, misuse and bribery are offenses yet again frequently seen in these cultures. This situation, which may perhaps be related to the relative insignificance of the inner pride, becomes an important problem. The overdose of pride may lead both individuals and societies to be vulnerable to manipulation in times of crisis. Thus, the aim of this paper is to emphasize the importance of cultural pride and to discuss the importance of studying Turkish society in this domain of interest along with a presentation of a review of the issue in this respect.

Key Words: Pride, Inner Pride, Outer Pride

Mutluluk duygusu ile ilişkili olarak tanımlanan "gurur" duygusu, hem bireysel, hem de sosyal açıdan önem oluşturmaya rağmen literatürde yeterli görgül ilgiyi görmemektedir (Tracy ve Robins 2007; Zammuner 1996). Bir takım işler başarıldığında, ya da öznel veya nesnel açıdan nadir ve değerli bir eşyaya sahip olduğunda kişiler tarafından gurur hissi duyul-

maktadır. Bu bağlamda benlikle ilgili olmayan olumluluklar, mutluluk; benlikle ilgili olan olumluluklar ise gurur duygusunu uyandırmaktadır (Brown ve Dutton 1995). Daha önceleri literatürde ikincil duygular arasında yer alan; biyolojik temelli ve evrensel olduğu düşünülmeyen gurur duygusu, son zamanlarda birincil duygular içerisinde yer bulmakta ve hem çocuklar hem de yetişkinler tarafından belirlenebilen, farklı kültürlerde algılanan temel bir duygu olduğu öne sürülmektedir (Tracy ve Robins 2004; Tracy Robins ve Lagattuta 2005).

Lazarus (1991) duyguların ortaya çıkış şekillerini ve nasıl farklılaştıklarını açıklarken yaşanan olayın değerlendiriliş şeklinin önemini vurgulamaktadır. Lazarus'a göre (1991) duyguların ortaya çıkabilmesi için kişinin yaşadığı olaya ilişkin amacı veya hedefi olması gerekir; aksi taktirde duygu ortaya çıkmayacaktır. Yaşanan olay ile kişinin amacı ve hedefi uyumlu ise, yani olay kişiyi amacına yaklaştırıyorsa olumlu duygular; uyumsuz ise, yani kişiyi amacından uzaklaştırıyorsa olumsuz duygular ortaya çıkar. Ortaya çıkan olumlu duygular, yaşanan olay kişinin benliği ile ilgili değilse "mutluluk", kişinin benliği ile ilgili ve öz-güvenini destekleyecek nitelikte ise "gurur", ortak/karşılıklı ilişkilere ilişkin ise "aşk" şeklinde yaşanır. Ortaya çıkan olumsuz duygular ise, yaşanan olay kişinin öz-güvenini sarsacak nitelikte ise "kızgınlık/öfke", tehdit içerikli ise "korku/kaygı", kayıp yaşantısı ise "üzüntü" şeklinde yaşanır. Sağlıklı katılımcılarla yürütülen çalışmalar olumlu duyguların olumsuz duygulardan daha sık yaşandığını göstermektedir (Gençöz 2000; 2002).

Lazarus'un (1991) yukarıdaki açıklamasına benzer bir şekilde, Lewis (1993) gururu kişilerin belli olaylar sonrasında elde ettikleri başarı yaşantısı sonucu hissedilen bir duygu olarak tanımlamaktadır. Gurur, "öz-bilinç" duyguları olarak tanımlanan grubun içerisinde yer almaktadır (Gilbert 2000). Öz-bilinç duygu grubu, kişinin kendi davranışlarının farkında olduğu ve

başkaları üzerinde bıraktığı izlenim konusunda aşırı duyarlılık içeren duyguları kapsamaktadır, bu nedenle bu duygulara "moral duygular" adı da verilebilmektedir. Gurur, utanç, suçluluk, sosyal anksiyete gibi duygular bu grup içerisinde yer almaktadır. Öz-bilinç duygularının tümü potansiyel olarak patolojik olabilmekte ve herbiri depresyon, narsisizm, şiddet ve sorunlu ilişkilerle ilintili olarak görülebilmektedir (Bushman ve Baumeister 1998; Campbell 1999; Kernberg 1975; Kohut 1976; Lewis 2000; Paulhus Robins Trzesniewski ve ark 2004). Öte yandan, farklı "öz-bilinç" duyguları kişilere farklı bakış açıları verebilmektedir. Örneğin, utanç duygusu kapsamı oldukça geniş olan, kişinin kendisini genel olarak değerlendirdiğinde olumsuz bakış açısını hakim kılan bir duygudur. Utanç duygusunda kişi kendine ilişkin eleştirileri benimseyeceğinden ve bunları ön planda tutacağından, olayları dar bir açıdan değerlendirecek ve sonuç olarak kendi düşünce ve/veya davranış biçimini değersizleştirecektir (Johnson-Laird ve Oatley 1989), bu bakımdan utanç duygusunun psikopatoloji ile eşleştiği savunulabilir (Niedenthal Tangney ve Gavanski 1994). Ancak, yine bir öz-bilinç duygusu olan suçluluk için durum daha farklıdır. Suçluluk kişinin belli bir alanda yaptığı ve sonrasında hata olarak değerlendirdiği düşünce veya davranışlarına yönelik olarak hissedilen bir duygudur. Bu duygu, kişinin olayı yeniden değerlendirmesi, bakış açısını genişletmesi ve "hata" olarak değerlendirdiği düşünce ve/veya davranışlarını değiştirmesi için bir fırsat olarak da değerlendirilir (Niedenthal ve ark., 1994). Bu bakış açısıyla, suçluluk kişilerin bakış açılarına esneklik kazandırmakta ve kendilerini olumlu olarak geliştirmelerinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Öz-bilinç duygularından bir diğeri olan gurur için ise durum biraz daha karışıktır. Gurur, nedeni anlaşılmayan, kişinin davranışlarından bağımsız bir şekilde genel olarak hissettiği bir duygu olduğunda narsisizm gibi olumsuz sonuçlarla eşleşebildiği gibi; ortaya konan yararlı/üretken bir davranışı takiben,

yapılan bir işten duyulan memnuniyeti ifade ettiğinde, kişinin motivasyonunu ve özgüvenini arttıran bir güç olarak değerlendirilebilir. Nitekim, benlik hakkında olumlu özelliklerle ilişkilendirilen gurur duygusu batı kültürlerinde depresyonla olumsuz ilişki göstermektedir (Gilbert 2000; Ghatavi Nicolson MacDonald ve ark 2002).

Gurur gibi duyguların, herkes tarafından aynı şekilde hissedilen ve ifade edilen duygular olarak geniş boyutta ele alınmasının yanlış olabileceği iddia edilmekte (Ekman 2003; Lewis 2000; Mesquita ve Frijda 1992; Tracy ve Robins 2007)); kültürden kültüre farklı şekilde yaşantılar gözlenildiği vurgulanmaktadır. Başka bir deyişle, gurur sosyal bir olgudur. Buna bağlı olarak yaşanan ve ifade edilen gurur hissini, kültürel çerçeve şekillendirir (Kitiyama Markus ve Kurokawa 2000; Holland ve Quinn 1987).

Bazı değerlere verilen anlam ve önem açısından kültürler duygu yaşantılarında farklılık göstermektedirler (Schwartz 1992; Triandis 1989). Bir başka deyişle, duygu yaşantıları temelinde değerlerin yer aldığı sayılı literatürde vurgulanmaktadır. Bu bağlamda gurur duygusu ile ilgili en yakın değerler seti olarak "bireycilik ve toplulukçuluk" görülmektedir (Fischer Manstead ve Rodriguez Mosquera 1999; Hofstede 1980; Triandis 1995, Triandis McCusker ve Hui 1990). Bu boyut; kimliğin kişisel seçenekler ve başarılarla mı, yoksa kişinin bağlı olduğu grubun kolektif karakteri ile mi tanımlandığına dair betimlemeleri yansıtır. Benlik olgusunun kişisel ya da sosyal temellere göre tanımlanması bireyci ve toplulukçu kültürlerin en ayırt edici özelliği olarak belirtilmektedir (Fischer ve ark 1999; Jansz 1991).

Bazı toplulukçu kültürler, örneğin Akdeniz ve Güney Amerika ülkeleri "onur kültürleri" olarak adlandırılırlar (Peristian 1965; Pitt-Rivers 1965). Bu kültürlerde, onurlu bir kişi olarak kişinin kendi özelliklerinin yanı sıra, davranışlarının içinde bulunduğu grup tarafından nasıl yargılandığı da büyük önem

taşır. Kişinin en önemli iç grubu ailesidir. Aile bireyleri ailenin onurunu korumak zorundadır. Toplulukçu kültürlerde de kişinin içerisinde bulunduğu aile ilişkileri kişinin bireyselliğinden daha önemlidir. Ancak bu benzerliklerle yola çıkılarak toplulukçuluk ve onur kültürlerini basitçe aynı algılamak yanlış olabilir. Çünkü onur toplumlarının vurguladığı değer seti daha özeldir. Bu değer seti şeref, onur ve saygıyı içermektedir (Rodriguez Mosquera 1999; Triandis Botempo Villareal ve ark 1988).

Onur kültürlerinde benimsenen en temel dört değer sosyal karşılıklı bağlılık (bu cömertlik ve misafirperverlik gibi sosyal bağları kapsamaktadır); kolektif gurur (aile gururunun üstünlüğü); kadınlık gururu (mütevazilik, ihtiyatlı giyinerek cinselliği saklama, iffetini koruma gibi değerleri kapsamaktadır) ve erkeklik gururu (fiziksel güç, cesaret gibi özelliklerin erkeklerde beğenilmesi görüşünü içermektedir) olarak belirtilmektedir (Gilmore 1987; Peristiani 1965; Pitt-Rivers 1965; Rodriguez Mosquera 1999; Stewart 1994). Gurur toplumlarının bir diğer özelliği ise gururun bu toplumlarda somutlaştırılmasıdır. Gurur bu tip toplumlarda adeta kişinin malı gibi algılanmaktadır. Dolayısıyla, bir kişi diğer bir kişinin gururuna saldırdığında, kişi bunu kendinde bir kayıp olarak algılar. O nedenle kişi kaybolan gururunu tekrar oluşturmak amacıyla karşı saldırıya geçer (Cohen ve Nisbett 1994; Murphy 1983; Peristiani 1965; Pitt-Rivers 1965; Rodriguez Mosquera 1999; Stewart 1994). Kan davası, namus cinayetleri genellikle bu nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Kişinin onurunu koruyamaması durumunda ise kişi sadece kendi onurunu değil ailesinin onurunu da yitirmiş olur ve bu utanç altında ailenin tüm fertleri ezilirler. Kaybedilen onurun yaratacağı sosyal sonuçlar onur kültürlerinde diğer kültürlere göre çok daha ağır hissedilir (Peristiani 1965; Pitt-Rivers, 1965; Rodriguez Mosquera 1999; Stewart 1994).

Ayrıca, suistimal ve rüşvet yine bu kültürlerde sıklıkla görülen suçlardır (Peristiani 1965;

Pitt-Rivers 1965; Rodriguez Mosquera 1999; Stewart 1994). Oysaki onur kültürlerinde bu tip suçların daha az olması beklenilebilir. Bu çelişkili bulgu, onur toplumlarında içte yaşatılan gururun daha az önemsenmesinden kaynaklanabilir (Rodriguez Mosquera 1999). Bu gibi durumlarda, kişi yakalanmayacağını ve ele güne karşı rezil olmayacağını düşündüğü sürece utancıyla yüzleşmeyecek ve rahatlıkla rüşvetini alıp, torpilini uygulayabilecektir.

Onur kültürü değerlerini yansıtan İspanya ve bireyci kültür değerlerini yansıtan Hollanda arasındaki gurur prototiplerinin kıyaslandığı çalışmada söz konusu kültürler açısından sistematik olarak farklılaşma bulunduğu gözlenmiştir (Fischer ve ark 1999). İspanyol örneğinde gurur ve utanç gibi öz bilinç duygularının diğer duygulara (ör. kızgınlık) oranla daha fazla örneklendirildiği ve İspanyol kültüründe gurur ve utanç prototiplerinin daha hazır ve belirgin olduğu bulunmuştur. İspanyol örneğinde Hollanda'ya göre başarı betimlemeleri daha çok başkalarının yargılarına değinilen değerlendirmeleri içermektedir. Ayrıca yine İspanyolların betimlemelerinde gururun içte yaşanan ve kontrol edilmesi gereken bir duygu olduğu vurgulanmaktadır. Oysaki Hollanda örneğinde bireysel gururun ifade edilmesi daha olumlu betimlemeleri içermektedir.

Gurur yaşantısında kültürlerarası farklılıkların yanı sıra, cinsiyet farklılıkları da bulunmaktadır (Zammuner 1996). Kadın ve erkekler cinsiyet rollerine göre gurur ifadelerini kontrol etmektedirler. Duygusal alanda bir başarı (ör. iyi bir kız/erkek arkadaş bulmak), erkekler tarafından bayanlara oranla daha çok gurur duygusu uyandıran bir olay olarak belirtilirken, iş alanında başarı (ör. iyi bir iş bulmak) kadınlar tarafından erkeklere oranla daha fazla gurur verici olarak değerlendirilmiştir. Zammuner'e (1996) göre bu bulgu geleneksel rollerle açıklanabilmektedir. Geleneksel olarak duygusal başarı, bir erkeğin "avcılık" kimliğini güçlendirirken, zaten bir "av" olarak algılanan ve

toplum tarafından pasif roller verilen kadın için aynı durum eşit derecede gurur verici olmayabilir. Öte yandan, iyi bir iş bulmak, erkekler için beklenen bir özellikken, kadınlar için hali hazırda bir seçenek olamayabilmekte ve bunun bir sonucu olarak kadınlar iş konusundaki gururlarını ifade ederlerken erkekler orana daha rahat olmaktadır. Erkekler ise, iş konusundaki gururlarını daha az vurgulama ihtiyacı duyup, başarı ifadelerini sınırlayabilmekteler. Söz konusu çalışmada duygusal paylaşımın bir sosyal olgu olduğu ve kişilerin duydukları gururu ifade ederken toplum normlarına göre tavır takındıkları söylenmektedir.

Bir öz-bilinç duygusu olan gurur, onur kültürlerinde, bireyci kültürlerle kıyasla daha fazla belirgin (göz önünde) gözükmektedir. Aynı zamanda, kişinin onuru ile, iç grubun diğer üyelerinin onuru arasındaki karşılıklı bağlılıktan dolayı, gurur ve utanç uyandırıcı olaylar sadece bireyler tarafından yaşanmakla kalmaz, grup içindeki diğer üyeler tarafından da paylaşılması gerektirir. Bireysel gurur, birey ve bireyin içerisinde bulunduğu grubun farklılıklarını göz önüne getireceğinden, onur kültürlerinde gurur içte yaşanan ve ifade edilmesi uygun olmayan bir duygudur. Türkiye’de İmamoğlu (1991) tarafından gerçekleştirilen deneysel çalışmada, başarılı bir ekip çalışmasının sonucunda ekiple ilgili gurur ifadeleri olumlu nitelendirilirken, bireysel gurur ifadelerinin daha olumsuz izlenim yarattığı gözlenmiştir. Söz konusu çalışma Türk örneğinde ekip gururu ile ilgili ifadelerin, bireyci gurur ifadelerine göre daha olumlu değerlendirildiğini göstermekte ve bu doğrultuda, Türk kültürünün bir onur kültürü olabileceğine dair bulgular vermektedir. Nitekim literatürdeki çalışmalar, "bireyci gurur" ifadelerinin daha çok batı toplumlarında görüldüğünü vurgulamaktadır (Leary 2007). Türkiye’nin bir geçiş sürecinde (Kağıtçıbaşı 1983) olsa dahi duruş açısından daha yakın olduğu toplulukçu toplumlarda ise kişinin

bağımsız bir varlık olmasından çok ilişkisel bir varlık olduğu ve benlik kavramının diğer ilişkilerle açıklandığı durumlarda bireysel gurur ifadelerinin daha az görüldüğü belirtilmektedir (Fiske ve ark 1998; Markus ve Kitayama 1991).

Türkiye’nin bir onur toplumu olduğuna dair göstergeler arasında yer alabilecek bir başka bulgu da Türk toplumundaki geleneksel erkek rollerinin içerisinde yer alan aile reisliği; ailenin namusunun korunmasının önemi (Erman ve ark 2002); kadının namusunu onun en değerli özelliği olarak algılaması (Braun 2001) gibi değerlerin öne çıkmasıdır. Nitekim onur kültürlerinde ailenin namusunu korumak (kollektif gurur), erkeğin aile reisi olması (erkeklik gururu), kadınlık gururu (ihtiyatlı giyinerek cinselliği saklama, iffetini koruma) gibi değerler sıklıkla vurgulanmaktadır. Ayrıca yine onur kültürlerinde gözlenen sosyal karşılıklı bağlılık değeri içerisinde yer alan misafirperverlik gibi değerlere Türk kültüründe önem verildiği ve bu gibi değerlerin sıklıkla gözlemlendiği de söylenebilir. Kısaca Türk kültürünün onur kültürlerinin yansıttığı önemli özellikleri yansıttığını öne sürmek yanlış olmaz.

Toplulukçu değerlerden modern ve bireyci değerlere geçiş dönemi içerisinde olan Türk kültürünün (Kağıtçıbaşı 1983), onur kültürü değerleri çerçevesinde ele alınması ve bu doğrultuda ilk adım olarak gurur duygusunun yaşantı ve ifade ediliş açısından detaylı incelenmesi yararlı gözükmektedir. Birçok kriz durumu: kişisel bunalım, intihar, evlilik içi çatışma, töre cinayetleri (ör. kan davası) incelendiğinde, incinen ve topluma karşı savunulması ve korunması gereken gurur olgusuna rastlamak mümkün olabilir. Bu bağlamda, "içten içe" yaşanan gurur duygusunun motive edici ve olumlu özelliklerinin yanı sıra, "ele güne karşı" korunması ve savunulması gereken gururun kısıtlayıcı ve olumsuz yönde etkilerinin Türk örneğinde çeşitli bağlamlarda incelenmesinde yarar görülmektedir.

KAYNAKLAR

Bushman BJ, Baumeister RF (1998) Threatened Egotism, Narcissism, Self-Esteem, and Direct and Displaced Aggression: Does Self-Love or Self-Hate Lead to Violence? *J Pers Soc Psychol*, 75: 219–229.

Braun F (2001) The Communication of Gender in Turkish. M Hellinger, H Bubmann (eds.), *Gender Across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men*, Amsterdam Netherlands: John Benjamins Publishing Company, s. 283-310.

Brown JD, Dutton KA (1995) The Thrill of Victory, the Complexity of Defeat: Self-Esteem and People's Emotional Reactions to Success and Failure. *J Pers Soc Psychol*, 68: 712-722.

Campbell WK (1999) Narcissism and Romantic Attraction. *J Pers Soc Psychol*, 77: 1254–1270.

Cohen D, Niblett RE (1994) Self-Protection and the Culture of Honor. Explaining Southern Violence. *Per Soc Psychol B*, 20: 551-567.

Ekman P (2003) *Emotions Revealed*. New York: Times Books.

Erman T, Kalaycıoğlu S, Rittersberger-Tılıç H (2002) Money Earning Activities and Empowerment Experiences of Rural Migrant Women in the City: The Case of Turkey. *Women Stud Int Forum*, 25 (4): 395-410.

Fischer AH, Manstead ASR, Rodriguez Mosquera PM (1999) The Role of Honor-Related vs. Individualistic Values in Conceptualizing Pride, Shame, and Anger: Spanish and Dutch Cultural Prototypes. *Cognition Emotion*, 13 (2):149-179.

Gençöz T (2002) Discriminant Validity of Low Positive Affect: Is it Specific to Depression? *Pers Indiv Differ*, 32: 991-999.

Gençöz T (2000) Pozitif ve Negatif Duygu Durum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46): 19-28.

Ghatavi K, Nicolson R, MacDonald C, Osher S, Levitt A (2002) Defining Guilt in Depression: A Comparison of Subjects With Major Depression, Chronic Medical Illness and Healthy Controls. *J Affect Disord*, 68: 307-315.

Gilbert P (2000) The Relationship of Shame, Social Anxiety and Depression: The Role of the Evaluation of Social Rank. *Clin Psychol Psychot*, 7: 174-189.

Gilmore DD (1987) *Honor and Shame and the Unity of the Mediterranean*. Washington DC. American Anthropological Association.

Hofstede G (1980) *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, CA: Sage.

Holland, D, Quinn N (1987) *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

İmamoğlu EO (1991) Interpersonal Consequences of Expressing Personal or Team Affect for Team Success or Failure Among Turkish Students. *J Psychol*, 125(5): 509-524.

Jansz J (1991) *Person, Self and Moral Demands*. Leiden: DSWO Press.

Johnson-Laird PN, Oatley K (1989) The Language of Emotions: An Analysis of A Semantic Field. *Cognition Emotion*, 3: 81-123.

Kağıtçıbaşı Ç (1983) Women and Development in Turkey. *International Journal of Turkish Studies*, 25: 33-37.

Kernberg OF (1975) *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York: Jason Aronson.

Kitiyama S, Markus HR, Kurokawa M (2000) Culture, Emotion, and Well-Being: Good Feelings in Japan and the United States. *Cognition Emotion*, 14 (1): 93-124.

Kohut H (1976) *The Restoration of the Self*. New York: International Universities Press.

Lazarus RS (1991) *Emotion and Adaptation*. New York: Oxford University Press.

Leary MR (2007) Motivational and Emotional Aspects of the Self. *Annu Rev Psychol*, 58 (1). 317-344.

Lewis M (2000) Self-Conscious Emotions: Embarrassment, Pride, Shame, and Guilt. M Lewis, J M Haviland-Jones (eds.), *Handbook of Emotions*. New York: Guilford Press, s. 623–636.

Mesquita B, Frijda NH (1992) Cultural Variations in Emotions: A review. *Psychol Bull*, 112: 179-204.

Murphy M (1983) Emotional Confrontations Between Sevillano Fathers and Sons. *Am Ethnol*, 10: 650 –664.

Niedenthal Tangney JPP, Gavanski I (1994) "If Only I Weren't" Versus "If Only I Hadn't": Distinguishing Shame and Guilt in Counterfactual thinking. *J Pers Soc Psychol*, 67: 585-595.

Peristiany JG (1965) *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society*, London: Weidenfeld & Nicholson.

Pitt-Rivers J (1965) *Honour and Social Status*. JG Peristiany (ed.), *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society*. London: Weidenfeld & Nicholson, s. 18-77.

Paulhus DL, Robins RW, Trzesniewski KH, Tracy JL (2004) Two Replicable Suppressor Situations in Personality Research. *Multivar Behav Res*, 39: 301-326.

Rodriguez Mosquera PM (1999) *Honor and Emotion The Cultural Shaping of Pride, Shame and Anger*. Belle van Zuylen Instituut: Spain.

Schwartz SH (1992) *Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries*. M.P Zanna (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*. San Diego, CA: Academic Press, s. 1-65

Stewart FH (1994) *Honor*. Chicago, IL: Chicago University Press.

Tracy JL, Robins RW (2004) Show Your Pride: Evidence for A Discrete Emotion Expression. *Psychol Sci*, 15: 194-197.

Tracy JL, Robins RW (2007) The Psychological Structure of Pride: A Tale of Two Facets. *J Pers Soc Psychol*, 92 (3):

Tracy JL, Robins R W, Lagattuta KH (2005) Can Children Recognize the Pride Expression? *Emotion*, 5: 251-257.

Triandis HC (1989) *The Self and Social Behaviour in Differing Cultural Contexts*. *Psychol Rev*, 96: 506-520.

Triandis HC (1994) *Culture and Social Behavior*. New York: McGraw-Hill.

Triandis HC (1995) *Individualism and Collectivism*. Boulder, CO: Westview Press.

Triandis HC, Botempo R, Villareal MJ, Asai M, Lucca N (1988) *Individualism and Collectivism: Cross-Cultural Perspectives on Self-Ingroup Relationships*. *J Pers Soc Psychol*, 54: 323-338.

Triandis HC, McCusker C, Hui CH (1990) *Multimethod Probes of Individualism and Collectivism*. *J Pers Soc Psychol*, 59: 1006-1020.

Zammuner VL (1996) Felt Emotions, and Verbally Communicated Emotions: The Case of Pride. *Eur J Soc Psychol*, 26: 233-245.

Yazışma Adresi:

*Doç. Dr. Bengi ÖNER-ÖZKAN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü
ODTÜ - ANKARA
Tel: 0 (312) 210 51 16
e-posta: bengi@metu.edu.tr*